

Nr 144

Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag om ändring i lagen (1929: 116) om tillsyn över stiftelser; given Stockholms slott den 15 oktober 1971.

Kungl. Maj:t vill härmed, under åberopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över justitieärenden, föreslå riksdagen att bifalla det förslag om vars avlåtande till riksdagen föredraganden hemställt.

Under Hans Maj:ts

Min allernådigste Konungs och Herres frånvaro:

BERTIL

CARL LIDBOM

Propositionens huvudsakliga innehåll

Enligt lagen om tillsyn över stiftelser är stiftelser vilkas förmögenhet inte överstiger 10 000 kr. undantagna från lagens bestämmelser om tillsyn. I propositionen föreslås att beloppsgränsen höjs till 20 000 kr.

Förslag till

Lag om ändring i lagen (1929: 116) om tillsyn över stiftelser

Härigenom förordnas, att 2, 3 och 8 §§ lagen (1929: 116) om tillsyn över stiftelser skall ha nedan angivna lydelse.

Nuvvarande lydelse

Föreslagen lydelse

2 §¹

Anmälningsplikt föreligger ej beträffande:

1) stiftelse, vars styrelse utgöres av statsmyndighet eller vars räkenskaper äro föremål för granskning i riksräkenskapsverket;

1) stiftelse, vars styrelse utgöres av statsmyndighet eller vars räkenskaper äro föremål för granskning i riksrevisionsverket;

2) stiftelse, som förvaltas av riddarhusdirektionen eller av akademi eller annan inrättning, för vilken Konungen fastställt stadgar;

3) stiftelse, som har av Konungen fastställda stadgar och enligt dem står under särskilt anordnad tillsyn;

4) stiftelse, anförtrödd åt ideell förening eller annat samfund;

5) stipendiestiftelse vid enskild undervisningsanstalt;

6) stiftelse till förmån för medlemmar av viss släkt eller vissa släkter;

7) stiftelse, vars förmögenhet ej överstiger tiotusen kronor, samt

7) stiftelse, vars förmögenhet ej överstiger tjugotusen kronor, samt

8) stiftelse, som genom Konungens förordnande eller stiftarens föreskrift är undantagen från tillsyn enligt denna lag.

Anmälningsplikt föreligger dock städse beträffande pensionsstiftelse och personalstiftelse.

3 §²

Anmälningsplikt skall av stiftelsens styrelse fullgöras inom sex månader efter det styrelsen mottagit sitt uppdrag eller, där uppdraget mottagits under stiftarens livstid, inom sex månader efter hans död. Pensionsstiftelse och personalstiftelse skola av styrelsen alltid anmälas inom sex månader efter det styrelsen mottagit sitt uppdrag.

Finnes vid dödsfall, att den avlidne förordnat om stiftelse, skall den, som omhänderhar dödsboet, om förordnandet utan dröjsmål underrätta den av stiftaren utsedda styrelsen eller den, som erhållit stiftarens uppdrag att utse styrelse. Har stiftaren ej förordnat om styrelse eller varder därutinnan lämnat uppdrag ej mottaget, skall anmälan göras till Konungens befallningshavande, som tillser att stiftelsen förses med styrelse.

Har vid utgången av ett kalenderår förmögenheten för stiftelse, som avses i 2 § under 7) och

Har vid utgången av ett kalenderår förmögenheten för stiftelse, som avses i 2 § under 7) och ej

¹ Senaste lydelse 1967: 536.

² Senaste lydelse 1967: 536.

Nuvarande lydelse

ej redan står under tillsyn enligt denna lag, ökats så, att den överstiger *tiotusen* kronor, åligger det styrelsen, där icke på grund av första stycket anmälan om stiftelsen må ske vid en senare tidpunkt, att göra sådan anmälan inom sex månader efter årets utgång.

Föreslagen lydelse

redan står under tillsyn enligt denna lag, ökats så, att den överstiger *tjugotusen* kronor, åligger det styrelsen, där icke på grund av första stycket anmälan om stiftelsen må ske vid en senare tidpunkt, att göra sådan anmälan inom sex månader efter årets utgång.

8 §³

Anmäld stiftelse skall stå under Konungens befallningshavandes tillsyn, där Konungens befallningshavande finner stiftelsen främja ett allmännyttigt ändamål. Konungens befallningshavande äge dock från tillsyn undantaga stiftelse, som redan är underkastad nöjaktig tillsyn eller för vilken tillsyn enligt denna lag eljest på grund av särskilda omständigheter finnes icke vara behövlig. Har stiftelses förmögenhet nedgått under *tiotusen* kronor, må Konungens befallningshavande jämväl undantaga stiftelsen från tillsyn, där ej fråga är om pensionsstiftelse eller personalstiftelse.

Anmäld stiftelse skall stå under Konungens befallningshavandes tillsyn, där Konungens befallningshavande finner stiftelsen främja ett allmännyttigt ändamål. Konungens befallningshavande äge dock från tillsyn undantaga stiftelse, som redan är underkastad nöjaktig tillsyn eller för vilken tillsyn enligt denna lag eljest på grund av särskilda omständigheter finnes icke vara behövlig. Har stiftelses förmögenhet nedgått under *tjugotusen* kronor, må Konungens befallningshavande jämväl undantaga stiftelsen från tillsyn, där ej fråga är om pensionsstiftelse eller personalstiftelse.

För stiftelse, som står under tillsyn enligt denna lag, gälle vad här nedan i 9—18 §§ stadgas. I fråga om pensionsstiftelse och personalstiftelse gäller dock vad i 10 och 14 §§ stadgas med de ändringar och tillägg som följa av 16 och 17 §§ lagen den 9 juni 1967 (nr 531) om tryggnad av pensionsutfästelse m. m.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1972.

³ Senaste lydelse 1967: 536.

Utdrag av protokollet över justitieärenden, hållet inför Hans Kungl. Höghet Regenten, Hertigen av Halland, i statsrådet på Stockholms slott den 15 oktober 1971.

Närvarande: Statsministern PALME, ministern för utrikes ärendena WICKMAN, statsråden STRÄNG, NILSSON, LUNDKVIST, GEIJER, MYRDAL, ODHNOFF, BENGTSSON, NORLING, LÖFBERG, LIDBOM, CARLSSON, FELDT.

Statsrådet Lidbom anmäler efter gemensam beredning med statsrådets övriga ledamöter fråga om *ändring i lagen (1929: 116) om tillsyn över stiftelser* och anför.

Svenska landstingsförbundet har i skrivelse till chefen för justitiedepartementet i februari 1971 hemställt om höjning av den i lagen om tillsyn över stiftelser föreskrivna gränsen för anmälningsplikt från 10 000 kr. till 25 000 kr.

Efter remiss har yttranden över framställningen avgetts av justiekanslern, kammarkollegiet, länsstyrelserna i Jönköpings, Malmöhus och Västerbottens län, Sveriges advokatsamfund samt Svenska kommunförbundet.

Gällande bestämmelser m. m. I 1 § lagen om tillsyn över stiftelser — i det följande kallad tillsynslagen — föreskrivs att, om någon har anslagit egendom att som självständig förmögenhet fortlöpande tjäna ett bestämt ändamål, den sålunda grundade stiftelsen skall anmälas hos länsstyrelsen i det län där stiftelsens förvaltning huvudsakligen skall utövas. Från anmälningsplikt är vissa i 2 § uppräknade kategorier stiftelser undantagna; bl. a. undantas enligt 2 § 7) stiftelse vars förmögenhet inte överstiger 10 000 kr. Om förmögenheten för stiftelse som inte står under tillsyn har ökats så att den överstiger sagda belopp skall enligt 3 § tredje stycket anmälan om stiftelsen göras.

Anmäld stiftelse skall enligt 8 § stå under länsstyrelsens tillsyn, om stiftelsen finnes främja ett allmännyttigt ändamål. Länsstyrelsen kan från tillsyn undanta stiftelse som redan är underkastad nöjaktig tillsyn eller för vilken tillsyn enligt lagen på grund av särskilda omständigheter finnes obehövlig. Om stiftelsens förmögenhet har nedgått under 10 000 kr. kan länsstyrelsen också undanta stiftelsen från tillsyn.

Pensionsstiftelser och personalstiftelser är oavsett förmögenhetsvärde alltid underkastade anmälningsplikt och tillsyn.

I fråga om de stiftelser som står under tillsyn skall vissa bestämmelser i 9—18 §§ lända till efterrättelse. Bl. a. gäller att stiftelsens styrelse årligen till länsstyrelsen skall insända dels berättelse om hur stiftelsens ändamål har främjats under året och dels sammandrag av förda räkenskaper. Det åligger länsstyrelsen att med ledning av dessa handlingar granska stiftelsens förvaltning. Vid granskningen bör huvudsakligen tillses att stiftelsens medel inte dras från sitt bestämda ändamål och att förmögenheten är placerad på nöjaktigt sätt. Länsstyrelsen kan vid behov infordra ytterligare handlingar eller upplysningar från stiftelsens styrelse samt förrätta granskning av stiftelsens räkenskaper m. m.

Värdegränsen för anmälningsplikt och tillsyn var ursprungligen 5 000 kr. Beloppet höjdes till 10 000 kr. genom en lagändring år 1958 (prop. 1958: B 24, 1LU 1958: B 6, rskr 1958: B 3) på initiativ av justitieombudsmannen. Rörande motiven för denna höjning anförde föredragande departementschefen (prop. 1958: 137 s. 9).

Värdegränsen har tillkommit efter en avvägning mellan å ena sidan intresset av att stiftelser med allmännyttigt ändamål står under det allmännas kontroll och å andra sidan den omgång och det besvär som en sådan kontroll medför för enskilda och myndigheter. Den betydande minskning av penningvärdet som ägt rum sedan år 1929, då värdegränsen fastställdes, har emellertid medfört att denna fått en annan innebörd, och det torde vara anledning att nu höja det normgivande penningbeloppet. Genom en sådan höjning skulle länsstyrelserna beredas möjlighet att utöva en effektivare tillsyn över de större stiftelserna än vad som nu med hänsyn till det stora antalet tillsynsobjekt och det med tillsynen förenade tidskrävande arbetet torde vara möjligt.

Vissa frågor om tillsyn över stiftelser har med anledning av motioner behandlats av 1970 års riksdag. Bl. a. väcktes i detta sammanhang fråga om sänkning av värdegränsen i tillsynslagen. Riksdagen lämnade på förslag av första lagutskottet (1LU 1970: 57) motionerna utan åtgärd. Vid remissbehandlingen av motionerna hade tanken på en sänkning av värdegränsen inte vunnit någon anslutning. Justiekanslern bedömde det som praktiskt ogenomförbart att låta den offentliga tillsynen avse även stiftelser vars förmögenhet understiger 10 000 kr. Länsstyrelsen i Stockholms län framhöll att de under förarbetena till gällande regel anförda skälen för en relativt hög värdegräns snarast motiverade en ytterligare höjning av gränsen och länsstyrelsen i Göteborgs och Bohus län föreslog att värdegränsen skulle bestämmas till 25 000 kr.

Under beredningen av detta ärende har från fem länsstyrelser inhämtats uppgifter om antalet andra stiftelser än pensions- och personal-

stiftelser som står under tillsyn samt om storleken av stiftelsernas förmögenhet. Det sammanlagda antalet stiftelser uppgick till 3 416. För 1 634 av dem understeg förmögenheten 25 000 kr. och för 1 351 stiftelser utgjorde förmögenheten mindre än 20 000 kr.

Landstingsförbundet. I sin skrivelse anför Landstingsförbundet att det finns många kommunala stiftelser med smärre förmögenheter som omfattas av tillsynslagen. Detta medför stor arbetsbelastning både för kommunerna och för länsstyrelserna. Enligt förbundet synes det nu föreligga förhållanden liknande dem som föranledde höjning av värdegränsen år 1958. En betydande penningvärdeförsämring har skett sedan dess och länsstyrelsernas arbetsbörda har inte minskat nämnvärt på området. Förbundet hänvisar vidare till vad som förekom vid remissbehandlingen av motionerna år 1970 och hemställer om höjning av värdegränsen till 25 000 kr.

Remissyttrandena. Samtliga remissinstanser är ense om att det med hänsyn till penningvärdeförsämringen finns behov av en höjning av värdegränsen. Enligt *länsstyrelsen i Malmöhus län* är arbetet med tillsynen mycket tidsödande. Många stiftelsestyrelser lämnar in redovisningshandlingar först efter anmodan. Redovisningarna är ofta bristfälliga och kräver kompletteringar. Det betydande arbete som måste läggas ned på dessa kompletteringar står enligt länsstyrelsen inte i rimlig proportion till resultatet. Om de mindre stiftelserna undantas från tillsyn kan den därigenom frigjorda arbetskraften utnyttjas för en effektivare kontroll av de större stiftelserna. Liknande synpunkter förs fram av övriga remissinstanser.

Förslaget att värdegränsen skall bestämmas till 25 000 kr. tillstyrks av flertalet remissinstanser. *Justitiekanslern* anser att detta förslag i och för sig kan godtas men ifrågasätter om inte gränsen i stället bör sättas vid 20 000 kr. Han påpekar att Kungl. Maj:t i beslut om bildande av s. k. samfonder brukar föreskriva att ingen av de fonder som skall ingå i samfonden får överstiga 20 000 kr. Som smärre fonder (stiftelser) betraktas således fonder understigande 20 000 kr., varför det förefaller praktiskt att låta samma värdegräns gälla i fråga om anmälningssplikten. Även *länsstyrelsen i Malmöhus län* förordar att värdegränsen bestäms till 20 000 kr. Länsstyrelsen hänvisar till intresset av att inte alltför många stiftelser med allmännyttigt ändamål undandras offentlig tillsyn samt upplyser att 44,8 procent av stiftelserna i Malmöhus län har en förmögenhet under 25 000 kr. och 35,2 procent en förmögenhet under 20 000 kr. *Kammarkollegiet* anför att en höjning av värdegränsen bör begränsas till vad som betingas av penningvärdets förändring från år 1958. Levnadskostnadsindex och konsumentprisindex har under denna tid stigit omkring 46 procent.

Denna förändring av penningvärdet motiverar inte större höjning av värdegränsen än till 15 000 kr. och kollegiet ifrågasätter om det kan anses påkallat att företa en sådan absolut sett förhållandevis liten höjning av denna gräns.

Föredraganden. Genom tillsynslagen har skapats ett system för offentlig kontroll och tillsyn över stiftelser som främjar allmännyttiga ändamål. Sådana stiftelser kan vara av vitt skilda slag och av mycket växlande storlek. De minsta stiftelserna har emellertid alltsedan lagens tillkomst varit undantagna från tillsynen. Detta synes mig vara en ändamålsenlig ordning. Den minskar det administrativa besväret med tillsynen och gör det möjligt att koncentrera myndigheternas resurser till kontrollen av de stiftelser som har störst betydelse från allmän synpunkt. Undantaget omfattade ursprungligen de stiftelser vilkas förmögenhet inte översteg 5 000 kr. Genom en lagändring år 1958 höjdes detta belopp till 10 000 kr. och nu har fråga väckts om ytterligare höjning.

Som departementschefen framhöll i 1958 års lagstiftningsärende har värdegränsen tillkommit efter en avvägning mellan å ena sidan intresset av att stiftelser med allmännyttigt ändamål står under tillsyn och å andra sidan den omgång och det besvär som en sådan kontroll medför för enskilda och myndigheter. Förändringar i penningvärdet får automatiskt till följd att denna avvägning rubbas. Det kunde därför ligga nära till hands att indexreglera värdegränsen, exempelvis genom anknytning till basbeloppet enligt lagen (1962: 381) om allmän försäkring. En rörlig värdegräns skulle emellertid otvivelaktigt skapa problem både för stiftelsernas styrelser och för tillsynsmyndigheterna. Jag har därför stannat för att inte förorda någon sådan lösning. Där emot anser jag att tiden nu är mogen för en ytterligare höjning av värdegränsen. Penningvärdets utveckling motiverar emellertid inte en så kraftig höjning som Landstingsförbundet har föreslagit. En höjning till 20 000 kr. överensstämmer bättre med de avvägningar som har gjorts i tidigare sammanhang, och jag förordar därför att värdegränsen bestäms till detta belopp. De undersökningar som har gjorts under ärendets beredning tyder på att inemot 40 procent av de stiftelser som f. n. står under tillsyn befinner sig under denna gräns.

Den föreslagna lagändringen bör träda i kraft den 1 januari 1972. Ändringen medför inte automatiskt att tillsynen upphör för sådana stiftelser som har en förmögenhet understigande 20 000 kr. Enligt 8 § får emellertid länsstyrelserna möjlighet att efter hörande av stiftelsernas styrelser undanta dessa stiftelser från tillsyn. Beslut av sådan innebörd torde i regel också böra meddelas.

I enlighet med det anförda har inom justitiedepartementet upprättats förslag till lag om ändring i lagen (1929: 116) om tillsyn över stiftelser.

Jag hemställer att Kungl. Maj:t föreslår riksdagen att antaga lagförslaget.

Med bifall till vad föredraganden sålunda med instämmande av statsrådets övriga ledamöter hemställt förordnar Hans Kungl. Höghet Regenten att till riksdagen skall avlåtas proposition av den lydelse bilaga till detta protokoll utvisar.

Ur protokollet:

Britta Gyllensten